Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXXI № 2 (3569) Варшава, 11 січня 2026 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Григорій Купріянович

Тетяна Наконечна

Ярослава Хруник

Петро Тима

Фото Павла Лози
та з архіву Ярослави Хруник

Медалі «Gloria Artis» для представників української громади. с. 2

У польськомовному інтернеті різко зростає антиукраїнська пропаганда. с. 10

Український андеграунд з Ґданська: зупинка на шляху 70-літньої історії. с. 12

ISSN 027-8254
9 770027 825269 02

eprasa.pl ae68b2d2fa

ТЕМА НОМЕРА

Павло ЛОЗА
Фото з Вікіпедії

Медалі «Gloria Artis» для представників української громади

Ярославу Хруник, доктора Григорія Купріяновича, Тетяну Наконечну та Петра Тиму нагородили медалями «За заслуги в культурі Gloria Artis» (Zasłużony Kulturze Gloria Artis). Це найвища міністерська відзнака, яку присуджує міністр культури та національної спадщини.

Її лауреатами стають особи, які особливо відзначилися у сфері художньої творчості, культурної діяльності або захисту культури та національної спадщини.

Міністр вручає медаль з власної ініціативи або на прохання інших міністрів чи керівників центральних установ, ректорів вищих навчальних закладів, маршалків воєводств, воєвод, статутних органів національних громадських організацій, керівників дипломатичних чи консульських представництв Польщі тощо.

Медаль має три ступені: золотий, срібний та бронзовий.

Чотири представники української громади, які у 2025 році увійшли до списку лауреатів, опублікованого на офіційному сайті міністерства у грудні, були нагороджені бронзовою медаллю «За заслуги в культурі Gloria Artis».

Ярослава Хруник з 1983 року готує та веде радіопередачі українською мовою, документуючи життя української меншини на Вармії та Мазурах.

Є співорганізаторкою та ведучою численних культурних заходів, серед яких – шевченківські концерти, фольклорний ярмарок «З мальованої скрині», «Пополудень з українською культурою», святкування «Ночі Купала» та інші ініціативи, а також події, пов'язані з релігійними традиціями.

Важливим напрямом її роботи стала підтримка міжкультурної співпраці.

Значне місце у діяльності журналістки посідають теж освітні заходи та популяризація знань про українську культуру. Ярослава Хруник готує тематичні доповіді. Окрему увагу приділяє українським звичаям і традиціям, сприяючи поглибленню знань про культуру української меншини в Польщі.

Петро Тима ще з 80-х років активно діяв в українському молодіжному та студентському середовищі. Зокрема, заснував Союз української незалежної молоді та був одним з ініціаторів відродження Пласту в Польщі. З лютого 2006 року по червень 2021 року був головою Об'єднання українців у Польщі. Багаторічний член Комісії з прав людини Світового конгресу українців та Спільної комісії уряду Польщі та національних і етнічних меншин. Став співзасновником польської організації «Громадський комітет солідарності з Україною» та україномовної телепередачі «Теленовини», яку транслюють на польському громадському телебаченні. Минулого року програма відсвяткувала 30-річний ювілей.

Як журналіст та публіцист публікувався, серед іншого, у тижневику «Tygodnik Powszechny», щоденнику «Gazeta Wyborcza», київському тижневику «Політика і культура», щомісячнику «Нова Польща». Є співавтором книжок про Україну та польсько-українські відносини.

Входить до редакційної колегії тижневика української меншини у Польщі «Наше слово», річника «Альманах», є членом Головної ради ОУП.

Тетяна Наконечна протягом сорока років пов'язана з культурою української меншини в Польщі, учасниця багатьох проєктів, що популяризують нематеріальну спадщину цієї спільноти. Дослідниця музичних традицій українсько-польського пограниччя; створила найбільший приватний архів пісень досі мало дослідженого Надсяння. Ініціаторка, редакторка та координаторка проєкту «Музична антологія Надсяння», відзначеного спеціальною нагородою «Фонограми джерел 2025» (Fonogram Źródeł). Цей альбом став першим виданим зібранням зразків музичних традицій регіону.

У 2011-2024 роках була керівницею гурту автентичного співу «Крайка». Від 2021 року керує дитячим колективом «Краєчка». Є організаторкою та ведучою занять і музичних майстер-класів для дітей та дорослих, а також культурною аніматоркою в перемиському українському Народному домі та лідеркою місцевого Центру традиційної музики й танцю.

Доктор Григорій Купріянович – відомий в українській громаді Польщі історик, активно працює в українському громадському русі з 80-х років. Науково-дослідний працівник (ад'юнкт), архівіст у Підляському науковому інституті.

З 2005 року є членом Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, а від 2018 року – її співголова. Очолює Товариство «Підляський науковий інститут» та Українське товариство у Любліні. У його біографії знайшлося місце й для діяльності в багатьох інших українських організаціях у Польщі, як-от Союз українців Підляшшя, Українське історичне товариство в Польщі тощо.

Крім участі в згаданих організаціях, українець проводить важливі культурні й наукові події в Любліні та Холмі, є автором книжок і статей, активістом мирянського руху Православної церкви у Польщі.

Протягом багатьох років у березні Григорій Купріянович організовує вшанування жертв у селі Сагринь.

Він теж відомий як редактор різних видань. Зокрема, є членом редколегії київського журналу «Український інформаційний простір», редактором та членом Наукової ради видавничої серії «Холмсько-Підляські історичні студії» й Програмної ради видавничої серії «Холмський архів».

***

Медалі «За заслуги перед культурою Gloria Artis» у 2025 році отримало двадцять лідерів національних та етнічних меншин Польщі, двом з них присуджено срібні відзнаки. Це представниця караїмів Маріола Абкович та Богдан Троянек – представник ромів. ●

eprasa.pl ae68b2d2fa

Новорічний лист співголови Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, що представляє меншини

Пані та панове, представники вищих органів влади Республіки Польща, члени національних та етнічних меншин і громад, які використовують регіональні мови, прихильники та друзі національних й етнічних меншин!

Позаду 2025 рік – рік ювілеїв для меншин. Закон про національні та етнічні меншини й регіональні мови діє в польській правовій системі вже 20 років. Услід за цим, минулої осені, виповнилося також 20 років з дня створення унікального органу – Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин (СКУтНіЕМ).

З цієї перспективи важливим для присутності меншин у публічному просторі став факт, що протягом 2025 року було проведено заходи, присвячені згаданим ювілеям: пресконференцію в Міністерстві внутрішніх справ та адміністрації у січні; виставку та конференцію «20 років Закону про національні та етнічні меншини й регіональну мову – історія, функціонування та майбутнє» у Сеймі Республіки Польща у лютому; в березні урочисте засідання Комітету з питань реформації та розвитку національних і етнічних меншин з нагоди річниці прийняття закону; присвячені темі річниць наукові конференції у Білостоці, Ополі та інших містах, та – останній із заходів – 10 грудня 2025 року сорокове урочисте засідання Спільної комісії уряду та національних й етнічних меншин з нагоди 20-ї річниці її існування. Під час цієї зустрічі представників національних та етнічних меншин було відзначено медалями «За заслуги в культурі Gloria Artis», які призначає міністр культури та національної спадщини.

Оскільки у польському парламенті, обраному восени 2023 року, жоден його член вперше за понад 30 років не заявив про свою приналежність до національної чи етнічної меншини, велике значення мали призначення радника голови Сейму з питань національних та етнічних меншин, яке здійснив маршалок Сейму Шимон Головня у 2024 році, а також заява маршалка Сейму Влодзімєжа Чажастого у листопаді 2025 року про його намір продовжити роботу такого радника. Це дає можливість меншинам бути почутими під час роботи парламенту, особливо враховуючи, що кандидата на відповідну посаду висунуло саме середовище меншин.

Вкрай важливо було збільшити у державному бюджеті на 2025 та 2026 роки фінансування на діяльність, спрямовану для збереження та розвитку ідентичності й культури меншин. Однак обсяг цих коштів у державному бюджеті все ще не достатній, щоб створити умови для ефективної роботи, яка забезпечила б нормальне функціонування та розвиток культурного життя меншин, особливо враховуючи, що протягом останнього десятиліття розмір цих коштів зростав темпами, нижчими за рівень інфляції чи мінімальну заробітну плату.

Багато сфер життя меншин, зокрема пов'язаних зі збереженням культурної та мовної ідентичності наших громад, потребують змін і пошуку нових ефективних системних рішень. Тому кожна можливість обговорити важливі для меншин питання з представниками польського уряду є для нас цінною. У цьому плані залишається певна нестача, і тому ми маємо великі сподівання не лише на продовження діалогу у 2026 році, а й перш за все на його більшу інтенсивність та поглиблення. Питання меншин потребують не лише фінансової підтримки, але насамперед розуміння, доброї волі та відкритості до розв'язання наявних проблем. Цінуючи запрошення на новорічну зустріч президента Республіки Польща з представниками церков та релігійних об'єднань, а також національних і етнічних меншин, ми бачимо потребу в зустрічі членів Спільної комісії з прем'єр-міністром Республіки Польща, яка, на жаль, не відбулася в ювілейний рік, хоча Комісія є його дорадчим органом. Ми також сподіваємося на активізацію роботи та підвищення ефективності команд і робочих груп, що діють у складі Комісії, оскільки переконані, що у випадку меншинної політики іноді потрібно небагато, щоб досягти великих результатів. Важливо конструктивно підходити до тем і заяв, які висувають – іноді протягом багатьох років – громади меншин.

Фото з фейсбук-сторінки (Strona mniejszościowa Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narod. i Etn.)

Саме цього року ми святкуємо 25-ту річницю набрання чинності у польському законодавстві Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин. Нехай слова її преамбули стануть нашим девізом на новий 2026 рік: «Плюралістичне та справді демократичне суспільство повинно не лише поважати етнічну, культурну, мовну та релігійну ідентичність кожної особи, яка належить до національної меншини, але й створювати відповідні умови, що дозволяють їй цю ідентичність виражати, зберігати та розвивати». У такому дусі та з вдячністю за все позитивне, що відбулося досі, бажаємо всім щасливого та успішного Нового 2026 року!

Григорій КУПРІЯНОВИЧ,
співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, що представляє меншини
2 січня 2026 року

Новорічний лист опубліковано на фейсбук-сторінці меншинної сторони Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин.

СПРОСТУВАННЯ

У № 50 «Нашого слова» за 2025 рік на 17-й сторінці заголовок статті повинен звучати: «На цмонтери в Брунари».
Автора – перепрошую.

Наталя КРАВЧУК

eprasa.pl ae68b2d2fa

Колядування у Лемборку

26 грудня у греко-католицькій парафії в Лемборку з колядками виступив місцевий український хор «Солокія». Про це повідомляє на своїй фейсбук-сторінці лемборська домівка.

Концерт розпочався старовинною колядою «Бог предвічний», яку хор виконав разом із вірянами, присутніми в церкві. У програмі, окрім давніх, прозвучали й сучасні колядки. «Слухачі щиро аплодували колективу „Солокія". Після завершення концерту отець Олег Гриців подякував хористам та керівнику хору Ірині Яремчук за прекрасне виконання», – читаємо у дописі на фейсбуці.

Днем раніше, у перший день свят, у храмі виступили учні з міжшкільного пункту навчання української мови та релігії. Діти й молодь показали вертеп.

«Цьогорічний вертеп поєднав у собі традицію та сучасність, всі присутні охоче підтримували дітей та весело колядували», – зазначають організатори.

Насамкінець адміністратор парафії отець Олег Гриців подякував вчителям за культивування українських звичаїв серед учнів.

Фото з фейсбук-сторінки (Домівка Лемборк)

Виступ «Вишиванки»

З нагоди різдвяних та новорічних святкувань у греко-католицькій парафії Успення Пресвятої Богородиці на вулиці Медовій у Варшаві заспівав невеличкий український гурт «Вишиванка». На Різдво, після служби божої, присутні мали можливість почути неймовірний виступ гурту в складі Ярослава Саврука (капельмейстер), Марії Саврук, Галини Шумило, Лідії Талалай, Павла Дружука. Коли залунала перша колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю!», всі парафіяни підхопили спів. Колектив виконав колядки «Нова радість стала», «Бог предвічний», «Старий рік минає», «Во Вифлеємі новина», «Хай Ісус, мале дитя…», «Бог ся рождає» і «Колядуймо разом». У їхньому співі відчувалася неймовірна співзвучність голосів, піднесеність, урочистість, за чим стоїть висока відповідальність підготовки. З виконавцями колядувала вся церква.

Додамо, що учасники гурту «Вишиванка» відвідують Центр міжпоколіннєвої активності «Nowolipie» у Варшаві, котрий підтримує активність старших осіб і є відкритим для всіх поколінь.

Мирослава ОЛІЙНИК

Фото надала авторка статті

Акція «Різдво з порожнім стільцем» у Варшаві

21 грудня в польській столиці, на Замковій площі, ініціатива «Євромайдан-Варшава» провела акцію пам'яті та підтримки «Різдво з порожнім стільцем». У її рамах біля імпровізованого різдвяного столу організатори поставили порожні стільці, на котрих висіли форми військових.

За задумом представників «Євромайдан-Варшава», ця картина не має відтворювати атмосферу свята, а показати реальність, у якій українське суспільство живе під час війни.

«Порожній стілець – це місце для тих, хто цього Різдва не вдома. Для захисників і захисниць на передовій. Для тих, хто в полоні. Для зниклих безвісти. Для загиблих, які вже не повернуться, але назавжди залишаться частиною родини», – зазначають організатори в дописі на фейсбук-сторінці.

Згідно з офіційними повідомленнями, понад 80 тисяч людей в Україні вважаються зниклими безвісти.

«Десятки тисяч українців перебувають у російському полоні, а ті, хто повернувся, свідчать про системне насильство – ці факти фіксують як українські інституції, так і міжнародні організації», – наголошують ініціатори заходу.

Акція містила й особисті свідчення її учасників. Активістка «Євромайдан-Варшава» Мирослава Ванджурак розповіла про власний досвід очікування.

«Порожній стілець за різдвяним столом – це тиша, в якій ми щодня чекаємо і в якій звучать наші молитви. Цього Різдва цей стілець і для мого тата, який зник безвісти 25 грудня 2024 року. За цим стільцем – не просто відсутність, а любов, біль, сльози й надія, що не згасає», – говорила Мирослава.

eprasa.pl ae68b2d2fa

Організатори наголошують, що акція «Різдво з порожнім стільцем» є нагадуванням, що за кожною цифрою стоїть людина, родина, дім, любов.

Фото з фейсбук-сторінки «Євромайдан-Варшава»

Вечір колядок та різдвяний конкурс на Підляшші

20 грудня у Ґмінному осередку культури в Черемсі на Підляшші лунали різдвяні колядки – як традиційні, так і більш сучасні. Про подію повідомлено на сайті Союзу українців Підляшшя. У межах Вечора різдвяних колядок виступали гурти «Гілочка» з Черемхи, «Родина» з Дуб'яжина, «Думка» з Більська-Підляського, «Незабудки» з Нурця-Станції, «Росава» і «Добрина» з Білостока та солістка Тетяна Стригун з Варшави.

Організаторами концерту стали Союз українців Підляшшя (СУП) та Ґмінний осередок культури в Черемсі.

Своєю чергою 18 грудня у Більському будинку культури відбувся конкурс колядок «Бог ся рождає, зірка сіяє 2025». Він був спрямований до учнів початкових шкіл, які мали представити вибрану колядку українською мовою.

«Метою конкурсу є вивчення та плекання різдвяних традицій, надання дітям можливості проявити власні музичні здібності, розвивати чутливість до краси й глибини текстів і мелодій традиційних колядок, а також популяризація традиційних різдвяних колядок, обрядів та звичаїв, які наближають прекрасну традицію Різдва», – читаємо на сайті Союзу українців Підляшшя, що організував подію.

Цього року в конкурсі взяло участь понад 20 виконавців – солістів, дуетів, тріо, квартетів та квінтетів. Українські колядки виконували учні Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську, Шкільно-дошкільного комплексу в Черемсі та Початкової школи № 9 у Білостоці.

Фото із сайту СУП

24-та «Велия народів» у Лігниці

Уже 24-й раз народи та національні меншини, що проживають у Лігниці та околицях, зібралися за спільним різдвяним столом. Згідно з повідомленням офіційної фейсбук-сторінки міста Лігниця, на цьому заході були представники 11 народів та національних меншин.

«Вперше взяли участь представники Шрі-Ланки, а також Польщі, Німеччини, України, США, Нігерії, Анголи, Іспанії, Португалії, єврейської громади та лемків. Це одна з найсимволічніших та найцікавіших подій у місті, що сприяє діалогу та обміну традиціями», – йдеться на офіційній фейсбук-сторінці Лігниці.

Зустріч, яка відбулася 14 грудня, супроводжував спів різдвяних колядок різними мовами.

Потім присутні розділили різдвяну облатку та обмінялися побажаннями. Після офіційної частини всі сіли за різдвяну вечерю, скуштувавши страви, які приготував кожен з учасників. Представники різних національностей також розповіли про свої святкові звичаї. Побажання учасникам 24-ї «Велиї народів» висловив, зокрема, мер Лігниці Мацей Купай. Серед представників української громади були члени Об'єднання українців у Польщі з Лігниці.

Фото з фейсбук-сторінки (Miasto Legnica)

Молодіжний Святвечір та різдвяна містерія у Ґданську

13 грудня в ґданській домівці ОУП відбувся традиційний Молодіжний Святвечір. Як зазначено у повідомленні на фейсбук-сторінці домівки, на святкову зустріч прибули, зокрема, єпарх Ольштинсько-Ґданської єпархії УГКЦ Аркадій Трохановський та отець Андрій Андрушків – сотрудник греко-католицької парафії в Ґданську. Присутніми були теж члени управи ґданського гуртка ОУП на чолі з головою Петром Ярмолою.

«Зустріч розпочалася з привітання всіх учасників і гостей та спільної молитви. Владика освятив просфору, поблагословив усіх і склав побажання на свята та Новий рік. Опісля він поділився просфорою з усіма присутніми та кожному подарував солодкий подарунок», – читаємо у повідомленні.

На святкову зустріч також прийшли пластуни з Вифлеємським вогнем миру. Під час Святвечора відбувся збір на потреби акції «Свята на лінії вогню», у рамах якої присутні дарували солодощі, а також підтримали ініціативу переказом коштів.

Кількома днями пізніше, 21 грудня, у греко-католицькому Конкатедральному соборі святих Варфоломія і Покрови Пресвятої Богородиці відбувся концерт українського хору «Вирій» з Ґданська. Члени колективу виступили з прем'єрою різдвяної містерії «Народження світла».

«Це була історія про світло – душу людини, добро і любов, що об'єднує різні традиції та символи. Того вечора церква була повністю заповнена, понад 400 людей розділили з нами цей досвід», – діляться враженнями учасники хору.

Слід додати, що на свята управа Поморського відділу Об'єднання українців у Польщі записала різдвяні відеопривітання у виконанні колядників з Ґданська, які можна подивитися на фейсбук-сторінці домівки (Домівка Ґданськ).

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl ae68b2d2fa

УКРАЇНА

Валерія ГУРЖИЙ
Фото надала ініціатива Protez Hub

Україна відходить від радянської моделі протезування

Ініціатива Protez Hub виникла у 2014 році. Тоді такої назви ще не було, але команда майбутнього «хаба» сформувалася саме тоді. Назву Protez Hub представили вже у 2022 році після роботи дизайнерів та брендмейкерів. Про розвиток сфери протезування та ортезування в Україні «Нашому слову» розповіла генеральна директорка ініціативи Антоніна Кумка.

Protez Hub не є протезним центром. Вони не конкурують за пацієнтів чи ринок, а будують систему якісного протезування в Україні. Protez Hub може забезпечувати пацієнтів протезами під час навчань, але це не є основним видом їхньої діяльності.

З початку 2022 до 2025 року в Україні налічується приблизно 17-18 тисяч людей з первинними ампутаціями. До цієї статистики входять не тільки ампутації внаслідок війни, а й планові ампутації. Якщо ж говорити про військовослужбовців, то їх приблизно 10 тисяч.

Після початку повномасштабної війни в Україні збільшилася кількість людей з ампутацією рук та ампутаціями внаслідок турнікетного синдрому (це стається, коли під час поранення людині накладають турнікет, але через логістичні труднощі, зокрема довгу евакуацію поранених, турнікет тримають довше дозволеного, через що кінцівка відмирає, – прим. авт.).

«Людину деколи з турнікетом тримають до 36 годин. Турнікет накладається на кінцівку якомога вище. Були випадки, коли поранення було у кисть, але турнікет наклали на рівні плеча і кінцівка відмерла. Уявіть, могли ампутувати лише кисть, а ампутували повністю руку до плеча. У таких випадках функціональність залишкової кінцівки сильно відрізняється», – каже генеральна директорка ініціативи.

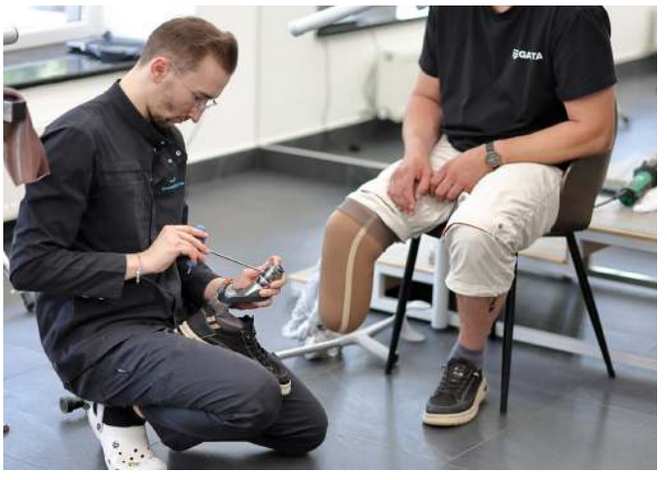

Наразі 80% ампутацій – це нижні кінцівки, а 20% – верхні. Без війни ця статистика складає 90% на 10%. Найпоширенішою ампутацією є ампутація на рівні гомілки, пояснює Антоніна Кумка.

Раніше отримати ефективні протези в Україні було майже неможливо

У 2014 році команда познайомилася з українським військовим, який на фронті втратив дві ноги. Тоді він не міг отримати якісні протези та мусив їхати для цього за кордон. Треба було збирати гроші, оскільки держава виділяла лише 750 доларів на один протез.

«Цього було дуже мало, щоб зробити якісний протез. До того ж, на той момент в Україні взагалі не існувало поняття мультидисциплінарного підходу до реабілітації пацієнта з ампутацією (коли з пацієнтом працює команда фахівців – хірург, фізіотерапевт, психолог, ерготерапевт, соціальний працівник та інші для комплексного відновлення фізичних, психічних та соціальних функцій людини, – прим. авт.)», – пояснює Антоніна Кумка.

«Тоді протези робили майстри, слюсарі та техніки. Така практика йшла ще з СРСР. Коли нікого не хвилювало, чи зможе людина ходити на тих протезах або чи буде їй комфортно», – додає гендиректорка ініціативи Protez Hub.

Вона тоді задумалася, що це ненадійний варіант – якщо всі, хто потребує протезування, почнуть збирати гроші та їхати за ними за кордон. Тож Антоніна почала шукати того, хто б зміг навчити якісному протезуванню українських фахівців та розширити технічні можливості в країні.

«Я зв'язалась з Джонатаном Батздорфом, американським сертифікованим протезистом-ортезистом. Він тоді був президентом міжнародної спілки протезистів-ортезистів у США та вже проводив навчальні місії в різні країни світу. Я його попросила організувати навчальну мультидисциплінарну місію в Україну, і він погодився», – пригадує Антоніна.

На організацію місії в Україну знадобилося пів року, у тому числі й щоб знайти фінансування на це. Місія спеціалістів приїжджала на волонтерських засадах, але їм оплачували дорогу, проживання та харчування. Це сталося навесні 2015 року, тоді в Україні вперше запровадили мультидисциплінарний підхід під час реабілітації пацієнтів з ампутаціями. Тоді ж команді вдалося запровадити нові технології у цій сфері, які на той момент були обмежені в Україні, але вже за кілька років стали доступними.

«Поступово ми продовжили організовувати подібні обміни, зокрема по спортивному протезуванню. Потім робили протези для першої української команди поранених військовослужбовців „Інвіктус", які брали участь у міжнародних змаганнях. З цими протезами для верхніх кінцівок Вадим Свириденко зайняв третє місце на греблі. Зараз він, до речі, уповноважений президента України з питань реабілітації військовослужбовців», – розповіла Антоніна Кумка.

Далі в організації зрозуміли, що необхідно змінювати підходи про протезування на рівні законодавства і почали працювати з Державною службою у справах ветеранів та Міністерством соціальної політики. Треба було прописати у закон цей мультидисциплінарний підхід до протезування, визначити, які протези можна виготовляти в Україні, а також змінити фінансування, яке виділяє держава для виготовлення протезу.

«8-9 місяців після початку повномасштабного вторгнення ніхто про протезування не говорив. Перші згадки були,

eprasa.pl ae68b2d2fa

коли почали з'являтись нові популярні центри, тоді й почалися розмови про протезування. Але це не означає, що не було людей, які втратили кінцівки. Попри це, система тоді вже діяла добре – документи на протезування затверджували за п'ять днів. Міністерство соціальної політики дуже швидко реагувало на необхідні зміни, якщо такі виникали, зокрема вони зменшили бюрократичну тяганину», – зауважує гендиректорка ініціативи.

Тоді у центрах, які займаються протезуванням, почали з'являтися пацієнти з дуже високими ампутаціями. Для них треба було пришвидшити процес отримання протезів, щоб на деякі види протезів не чекали рік, наприклад. Також почало з'являтися більше пацієнтів зі складними травмами, на ці виклики теж необхідно було реагувати, пригадує Антоніна.

Зараз на протези держава виділяє до 100 тисяч доларів

Ціна за протез залежить від виробу та потреб людини. Наразі на протез ноги при ампутації стегна держава виділяє військовому приблизно 4,2 мільйона гривень, що еквівалентно 100 тисячам доларів. До прикладу, у 2022 році ця сума сягала 60 тисяч доларів.

«Але важливо розуміти, що не кожній людині ціна протезу дорівнює його доречності. Іноземні фахівці, які є керівниками різних протезно-ортезних організацій та викладачами університетів, не раз казали, що для когось прості гачки значно ефективніші, ніж біонічна кисть, скільки би вона не коштувала. І потім дійсно хлопці приходили і казали: „Я не хочу ніякої біонічної кисті, можу віддати її вам назад. Я використовую простий крюк". Для розуміння, цей крюк коштує приблизно 40 тисяч гривень. А для когось біонічна кисть є необхідністю, тому що людина працює за комп'ютером, наприклад, і потрібно використовувати певні функції окремих пальців», – зазначає Антоніна.

Фахівці мають пояснити людині, які є варіанти протезів, що їхня ціна не дорівнює ефективності для конкретного пацієнта та які характеристики мають ті чи інші протези.

«Треба пояснити людині, що необхідно спробувати декілька варіантів і тоді вже дивитися, що підходить найбільше. Але, на жаль, деякі підприємства та центри, які протезують, намагаються розпіарити себе або взяти з держави побільше коштів, тому що їм це фінансово вигідно. Вони обіцяють неможливе, а потім це призводить до розчарувань – людина думає, що протез за 100 тисяч вирішить все, але цього не відбувається. Людина в такій ситуації може впасти у ще глибшу депресію і мати ще більші проблеми», – коментує генеральна директорка ініціативи.

Найголовніше – максимально детально пояснити весь процес людині з ампутаціями

Ініціатива займається трьома напрямками – це освіта і підвищення кваліфікації фахівців, робота з закладами охорони здоров'я і реабілітаційними відділеннями по всій Україні та консультація людей з ампутаціями.

Якщо говорити про освіту, то Protez Hub не тільки підвищує кваліфікацію діючих фахівців, а й будує формальну освіту через професійні та освітні стандарти.

«Завдяки нашій роботі запустили чотири програми протезування та ортезування в Україні за підтримки МОЗ та Мінсоцполітики», – розповідає Антоніна Кумка.

Під час роботи з медичними закладами та реабілітаційними центрами ініціатива працює над тим, щоб пацієнт отримав всю необхідну інформацію.

«Коли пацієнт після ампутації потрапляє в середовище, де йому чітко пояснюють, що буде далі та все розкладають по поличках, він не панікує, у нього кращий емоційний стан та розуміння ситуації», – пояснює генеральна директорка.

На гарячій лінії пацієнтів консультує ветеран Андрій Даньо, який на війні втратив руку, ногу та зір. Він розповідає про види протезів, які є технології, протезні центри, як проходить весь процес отримання протезу та відповідає на всі питання, у тому числі й юридичні.

Окрім того, Protez Hub має онлайн-платформу, на якій є онлайн-курси як більш простого, так і поглибленого формату, статті про фантомний біль, про те, що робити одразу після операції та багато іншої навчальної та допоміжної інформації.

Шлях від ампутації до готового протезу

Після поранення та ампутації людина потрапляє у реабілітаційне відділення та проходить там допротезну реабілітацію. У цей час пацієнт може самостійно обрати підприємство, яке займатиметься протезуванням. Для цього необхідно вивчити всі варіанти, проконсультуватися з фахівцями та визначити свої потреби. Якщо поранений не може це зробити самостійно через наявність, наприклад, інших травм чи поранень, то йому можуть допомогти родичі, фахівець із супроводу ветерана або соціальний працівник.

Після того, як людина обрала, де хоче протезуватися, необхідно подати документи через ЦНАП або Фонд соціального захисту. Наразі їх розглядають приблизно тиждень. Далі пацієнт отримує повідомлення про погодження документів та може писати заяву на підприємство, у якому хоче протезуватися. Після цього починається процес протезування.

«Держава оплачує готовий виріб підприємству напряму. Для цього воно подає калькуляції до Фонду соцзахисту», – каже Антоніна Кумка.

Також ініціатива протягом двох років працювала разом з МОЗ над розробкою двох документів – клінічних настанов під час реабілітації при ампутації та стандарту реабілітаційної допомоги.

«Цей документ 11 грудня затвердив МОЗ. Він виводить реабілітацію і вимоги до неї на рівень розвинених країн. Причому деякі країни ще не впровадили у себе такого рівня документ, але вони хочуть це зробити. Згідно з цим документом, людину з ампутацією кінцівки, повинна ретельно обстежити мультидисциплінарна команда на етапі допротезної реабілітації», – пояснила генеральна директорка.

Мультидисциплінарна команда має провести усі необхідні тестування, виміряти рівень функціональності, провести ретельні опитування пацієнта, дізнатися, як він проводить день, де планує працювати, в яких умовах живе. Це потрібно для того, щоб правильно підібрати процес реабілітації та протез або колісне крісло (за умови високої ампутації, коли складно керувати протезом).

Також пацієнту пояснюють, що він зможе робити з тим чи іншим протезом. Після цього підбирають комплектуючі, зазвичай імпортні: коліно, пілон, стопа, ліктьовий вузол або інше. А кріплення, паски, якими кріпиться протез, куксоприймальну гільзу (чаша, у яку вставляється кінцівка людини, – прим. авт.) виготовляє сам протезист-ортезист, відповідно до замірів пацієнта.

«Такий фахівець має мати базову анатомічну освіту та розумітися у біомеханіці, бо є велика ймовірність, що куксоприймач виготовлять не так, як потрібно. Він буде незручний, людина мучитиметься та страждатиме. Окрім того, неякісно виготовлені куксоприймачі призводять до ускладнень», – запевняє Антоніна.

8.

eprasa.pl ae68b2d2fa

Продовження з 6-7 сторінок

Вона радить обирати протезне підприємство не за ремонтом, не як зустріли, не за розміром приміщення чи кольором стін у цьому приміщенні, а за кваліфікацією спеціаліста.

Проблема у низькокваліфікованих спеціалістах та їхньому агресивному маркетингу

Є компанії, які дуже агресивно атакують пацієнтів вже після виходу з-під анестезії після операції, каже Антоніна. На другий день цим пацієнтам починають дзвонити протезні центри та пропонувати свої послуги, коли людина ще не розібралась, що відбувається і що робити далі.

«Іноді протезні центри домовляються з лікарями за якусь винагороду, щоб цей лікар скеровував пацієнтів саме до них. Це заборонено, але таке роблять. Людина може не отримати якісний протез у такому центрі, бо там можуть бути низькокваліфіковані спеціалісти або відсутні необхідні технології чи обладнання. Але вони візьмуться за цю роботу, використають гроші людини і видадуть якийсь протез, який може бути неякісний, людина не зможе ним нормально користуватись», – запевняє генеральна директорка ініціативи Protez Hub.

Також наразі деякі лікарні пробують відкривати власні протезні майстерні прямо в лікарні. Якщо людина потрапить в лікарню, де є власна майстерня, то скоріш за все, їй не дадуть вибору, а відправлять у власну майстерню, пояснює Антоніна.

Така модель поєднання послуг зустрічається за кордоном, але там лише протезист-ортезист (регульована професія), який отримав освіту в університеті мінімум на рівні бакалавра, може працювати з пацієнтом. В Україні поки такої вимоги немає.

«У 2023 році наша команда запустила створення професійного стандарту „протезист-ортезист" відповідно до міжнародних настанов. Разом з Харківським національним медичним університетом вдалося акредитувати вже 36 досвідчених фахівців. Вони складали іспити, пояснювали, обстежували пацієнта, робили зліпки і так далі. Попри це, наразі в Україні дуже багато фахівців, які не мають жодного відношення до протезування. Їх відібрали, відправили на двотижневе навчання і поставили протезувати людину», – пояснює Антоніна Кумка.

Виготовлення протезу триває від кількох днів до кількох місяців. Все залежить від стану людини, наявності комплектуючих та складності протезу. Наприклад, протез нижньої кінцівки виготовляють протягом 1-7 днів, якщо є у наявності всі комплектуючі. Якщо деякі компоненти необхідно замовляти, тоді треба чекати близько місяця.

«Загалом весь процес – від подачі документів до виходу людини з протезом з центру – в середньому займає два з половиною місяці. Але бувають випадки, коли процес може тривати до восьми місяців. Якщо у людини, наприклад, ампутація двох верхніх кінцівок на рівні плеча, бо це дуже складний випадок», – зазначає генеральна директорка Protez Hub.

Після того, як людина отримає протез, з нею працює ерготерапевт та фізичний терапевт, які вчать її користуватися протезом. Якщо центр не має можливості навчати пацієнтів користуватися протезами, то він має домовитися з центром, який вів людину до отримання протезу. В ідеалі, всі центри мають навчати пацієнтів користуватися протезами, але так стається не завжди, додає Антоніна.

«Були випадки, що протезні центри кажуть, що у конкретному місті є можливість протезуватися. А по факту виявляється, що у місті є лише торговий представник, а протезної майстерні та протезиста немає. У таких випадках, вони присилають протезиста з іншого міста, знімають мірки людини, а готовий протез пересилають поштою. Це найтрешовіший варіант, який є, але такі випадки, на жаль, трапляються», – пригадує гендиректорка.

Загалом навчитися користуватися протезом людина може за кілька днів. Але якщо є політравми, то цей процес може розтягнутися від місяця до пів року. Якщо у людини, наприклад, немає двох нижніх кінцівок і ще травми рук або проблеми із зором.

Що робити, якщо пацієнт став жертвою недобросовісних протезних центрів

Антоніна Кумка закликає пацієнтів не мовчати, а подавати скарги, якщо вони отримали неякісні протези. Їх можна писати до Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (якщо протез поганої якості) або у Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю – це найефективніший метод.

«Якщо протезний центр отримає багато скарг, то Фонд соцзахисту може відкликати фінансування. Також можна писати скаргу в НСЗУ, якщо медичний заклад не провів реабілітацію, але при цьому має пакет НСЗУ на реабілітацію. Вже були випадки, коли Фонд примушував підприємства повертати гроші або переробляти протез, коли людині видали неякісний виріб і отримали за це гроші. Скарги треба обов'язково робити, бо поки немає скарги від людини, немає підстави щось робити ні Фонду, ні будь-кому іншому», – пояснює Антоніна Кумка.

Також людина може перейти протезуватися на інше підприємство, якщо ті, хто зробив протез неякісно, не можуть його переробити.

Проблеми людей за ампутаціями та як їх вирішувати

На думку Антоніни Кумки, громади мають працювати для ефективної реабілітації людей з ампутаціями.

«Є думка, що якщо людина отримала протез, то її реабілітація завершилася. Це не так, це тільки початок шляху, адже людині з цими протезами жити до кінця життя. Роботодавці мають бути готовими брати на роботу людину з протезами, у містах має розвиватися безбар'єрність, щоб вони могли вільно пересуватися містом. Також мають займатися перекваліфікацією тих людей, які після травми не можуть працювати на тій роботі, де працювали раніше», – наголосила генеральна директорка ініціативи.

Окрім того, послуги з протезування мають бути доступними, адже недоречно, щоб людина, яка живе у Харкові, протезувалась у Львові. Адже після протезування будуть ремонти, підгонки й переробки. До того ж, кожні 2-5 років протез необхідно міняти.

«Це все краще робити там, де людина живе. Протезист має перебувати на відстані не більше 100 кілометрів», – додає Антоніна.

Також Protez Hub разом з фондом Пацієнти України та ГО Німецько-український форум, за підтримки німецького уряду, розпочав проєкт, у межах якого планують розробити посаду кейс-менеджера. Цей спеціаліст працюватиме у сфері охорони здоров'я та вестиме кейс кожної людини, поки не переконається, що людина ефективно інтегрувалася назад у суспільство після отримання протезу. ●

eprasa.pl ae68b2d2fa

Якуб ЛОГІНОВ

Коли повернуться пішохідні пункти пропуску на Люблінщині?

Перетин польсько-українського кордону традиційно пов'язаний з багатогодинними чергами, особливо при в'їзді до Польщі. Великою проблемою є також відсутність можливості проходження кордону пішки – за винятком пункту Медика-Шегині біля Перемишля. Як показує досвід функціонування цього переходу, ним користуються не лише мешканці прикордоння, але також люди, які їдуть у далеку подорож. Для прикладу, потягом з Лігниці чи Вроцлава до Перемишля, звідти автобусом на кордон, пішки на український бік і далі маршруткою до Львова. Хоча треба багато разів пересідати, такий спосіб буває набагато зручніший, швидший і дешевший, ніж пряма подорож власною автівкою або автобусом, які часто можуть застрягти на кордоні багато годин.

Не дивно, що вже багато років лунають заклики для відкриття пішохідних пунктів пропуску також на інших дорожніх пунктах пропуску. Це, зрештою, було б наближенням до загальноєвропейського і світового стандарту. Піший перехід дозволений на більшості кордонів зони Шенген, в тому числі і на кордонах України з Румунією та Словаччиною чи на білорусько-литовському кордоні. А також на кордоні США та Мексики чи на кордонах азійських держав, зокрема високорозвинутих, як Сінгапур-Малайзія.

Найбільша потреба – на переходах Люблінського воєводства. Там пішохідний пункт пропуску вже існував у 2014-2018 роках: відкрив його у пілотному режимі тодішній люблінський воєвода Войцєх Вільк (Громадянська коаліція), закрив його наступник Пшемислав Чарнек (ПіС). Пішохідний пункт пропуску користувався там великою популярністю, навіть самі чиновники підтверджували доцільність продовжити його існування. Чому ж тоді закрили? Офіційна причина: пішохідна смуга була лише тимчасова, її створили для перевірки доцільності створення постійної інфраструктури для пропуску пішоходів, що, однак, потребує грошей і відповідних процедур. З 2018 року пройшло вже сім років і надалі ще далеко до конкретних рішень і фінансування.

Ще більше людей очікує на відкриття пішохідної смуги у пункті Гребенне-Рава-Руська. Цей пункт пропуску розташований на шляху Варшава-Люблін-Львів, а можливість пішого перетину кордону покращила б логістику – з Любліна можна доїхати на кордон автобусом, а в Раві-Руській є залізнична станція з великим потенціалом.

А якими є актуальні плани щодо запровадження пішохідного руху на пунктах пропуску Люблінського воєводства? У Польщі за інфраструктуру і інвестиції на пунктах перетину кордону відповідає воєвода, тобто представник уряду у воєводстві (не плутати з маршалком, який є органом регіонального самоврядування).

Ось відповідь, яку «Наше слово» отримало від прессекретаря люблінського воєводи Марціна Бубіча: «Управління прикордонними переходами, яке діє від імені люблінського воєводи, виконує завдання, пов'язані з розвитком інфраструктури прикордонних переходів, включаючи пішохідний рух, на основі рекомендацій, наданих Інтегрованою командою управління державним кордоном у співпраці з Міністерством внутрішніх справ та адміністрації. Відповідно до рекомендації, наразі проводиться робота над інвестиційним проєктом, спрямованим на будівництво інфраструктури пішохідного руху на автомобільному прикордонному переході в Гребенному.

У жовтні 2025 року було подано заявку на фінансування проєкту під назвою: Проєкт „Розширення автомобільного прикордонного переходу в Гребенному для інспекції та оформлення пішоходів та велосипедистів". Він включає: розробку багатопрофільної проєктної документації для розширення автомобільного прикордонного переходу в Гребенному для інспекції та оформлення пішоходів та велосипедистів, а також розробку інформаційного листа проєкту та проведення оцінки впливу на навколишнє середовище, а також отримання рішення про затвердження будівельного проєкту та надання дозволу на будівництво, а також виконання будівельних робіт, включаючи завершення робіт та отримання дозволу на експлуатацію.

Обсяг вищезгаданого проєкту охоплює 2026-2028 роки. Однак його реалізація буде залежати від забезпечення фінансування з державного бюджету. Крім того, управління пунктів пропуску у Холмі розробило функціональну та операційну програму створення пішохідної інфраструктури на автомобільному прикордонному переході поблизу Долгобичова. Наразі немає рекомендацій щодо подальшої роботи над цим інвестиційним проєктом. Зусилля щодо запровадження пішохідного руху на автомобільних прикордонних переходах у Дорогуську та Зосіні не ведуться, оскільки основною перешкодою наразі є мостові переходи через річку Буг. Запровадження пішохідного руху на цих переходах на основі існуючої мостової інфраструктури неможливо, враховуючи необхідність забезпечення безпеки подорожуючих та належного захисту державного кордону.

Слід також зазначити, що через триваючу війну в Україні, основними напрямками розвитку прикордонних переходів на ділянці польсько-українського державного кордону, розташованій у Люблінському воєводстві, є збільшення пропускної здатності вантажних перевезень».

Варто зауважити, що існування пішохідних пунктів пропуску – це не тільки комфорт подорожуючих, але також більш ефективна гуманітарна та військова допомога. Польські волонтери, які возять допомогу на фронт, скаржаться на величезні проблеми і неприємності, пов'язані з багатогодинним перебуванням машин на кордоні, інколи навіть 10-20 годин. Звісно, що для перевезення речей потрібна машина, але часто з логістичних і правових причин простіше перевантажити речі на кордоні і передати їх українській команді, яка завезе речі до місця призначення. Такий спосіб описав у своїй книжці «Одеса 4.5.0» Борис Тинка, польський екскурсовод по Одесі і волонтер. Він брав участь у транспортуванні допомоги, яку поляки завозили власними автівками на румунсько-український кордон на Дунаї, а там її перевантажували на українські машини і завозили до Одеси. Схема була можлива завдяки існуванню пішохідного руху на румунсько-українських поромних пунктах пропуску. Інколи є також необхідність підкинути когось (волонтера, другого водія, біженця) на кордон, і тоді брак можливості перетнути кордон пішки є великим та непотрібним обмеженням.

Нові пішохідні пункти пропуску мали б з'явитись також у Підкарпатському воєводстві, перш за все на новому переході Малговиці-Нижанковичі. Наразі чекаємо на відповідь від установи підкарпатського воєводи. ●

eprasa.pl ae68b2d2fa

АНАЛІТИКА

Григорій СПОДАРИК

У польськомовному інтернеті різко зростає антиукраїнська пропаганда

Організація «Demagog» разом з Інститутом моніторингу медіа (IMM) опублікувало вже дев'ятий звіт, присвячений антиукраїнській пропаганді та дезінформації в польськомовному інтернеті. Він показує, що у 2025 році кількість матеріалів, які налаштовані вороже до України та українців, досягла найвищого рівня за весь час спостережень. Також значно зросла інтенсивність поширення таких матеріалів у порівнянні з попередніми роками.

Автори звіту наголошують, що не завжди можна точно визначити, які саме мотиви мали автори конкретних дописів. Однак зміст і наслідки цих публікацій збігаються з цілями російської федерації. Аналітики нагадують, що від початку повномасштабного вторгнення в Україну росія активно проводить інформаційні кампанії. Однією з головних цілей російської пропаганди є зменшення підтримки України з боку західних країн, а також створення конфліктів і напруження між державами-союзниками.

Масштаби проблеми

Моніторинг антиукраїнської пропаганди в Польщі організація «Demagog» та IMM розпочали ще у жовтні 2022 року. Для аналізу було обрано 18 ключових слів і словосполучень, які найчастіше з'являються в образливих, ненависницьких або дезінформаційних повідомленнях. Серед них – «banderowiec», «upaina», «ukry», «chachły», «ukrainizacja» та хештеги на кшталт #StopUkrainizacjiPolski та #StopBanderyzacji.

У найновішому звіті проаналізовано матеріали, опубліковані в період з серпня по листопад 2025 року. Дослідження охопило повідомлення, зібрані на платформі X, у фейсбуці, інстаграмі та ютубі. За цей час аналітики зафіксували майже 186 тисяч дописів негативного характеру, які містили образливі або ворожі висловлювання щодо України та українців. Це майже на 98% більше, ніж у попередньому звіті, проведеному у період з квітня по липень 2025 року.

За підрахунками IMM, потенційно ці матеріали могли мати 66,4 мільйона контактів із користувачами соціальних мереж. Для порівняння – у попередньому звіті цей показник становив 32,5 мільйона. Зростання охоплення більш ніж на 104% свідчить про те, що антиукраїнська пропаганда не лише з'являється частіше, але й доходить до значно ширшої аудиторії.

Домінування платформи X

Переважна більшість виявлених антиукраїнських матеріалів походила з платформи X. Саме там було опубліковано 92,5% всіх дописів відповідного змісту. Крім того, на цю мережу припадає 60,8% загального охоплення, що становить понад 40 мільйонів контактів із користувачами. Фейсбук, інстаграм і ютуб мали значно нижчий результат як за кількістю публікацій, так і за їхнім охопленням.

На думку авторів звіту, платформа X залишається головним каналом поширення пропаганди. Це пов'язано з тим, що там легко публікувати велику кількість коментарів, інформація розповсюджується дуже швидко, також важливу роль відіграють розміщені в цій мережі політичні та впливові акаунти з великою аудиторією.

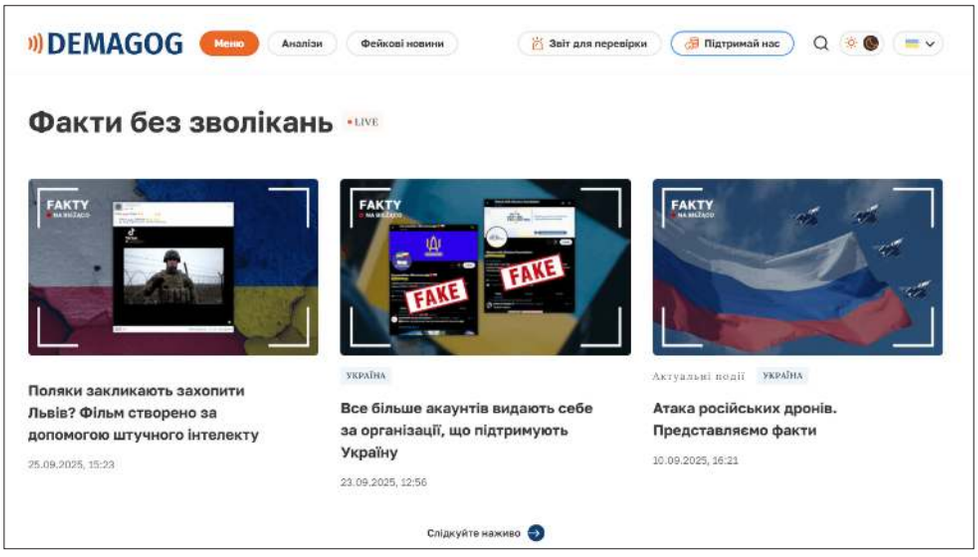

eprasa.pl ae68b2d2fa

Політики й відомі акаунти – серед поширювачів

Серед акаунтів, які публікували матеріали, що налаштовують поляків проти України та українців, зафіксовано багато політичних профілів. У звіті згадують, зокрема, акаунти Януша Корвіна-Мікке, Ґжеґожа Брауна, Влодзімєжа Скаліка, Конрада Берковича, а також офіційні сторінки партій «KORWiN» і «Konfederacja Korony Polskiej».

Сім акаунтів, як Вітольда Ґадовського, Марціна Роля, Мартіна Демірова, Ґжеґожа Брауна та «Konfederacji Korony Polskiej», з'являються також у попередніх звітах. Це свідчить про те, що поширення антиукраїнських наративів має тривалий і системний характер. У фейсбуці найбільше охоплення антиукраїнських матеріалів знову має профіль Ґжеґожа Брауна, а також сторінка його партії.

Події, які спричиняли хвилі пропаганди

Автори звіту звертають увагу на чіткий зв'язок між важливими політичними або суспільними подіями та різким зростанням кількості антиукраїнських дописів. Найбільшу хвилю було зафіксовано в період з 25 по 31 серпня 2025 року після того, як президент Кароль Навроцький наклав вето на закон про допомогу українцям. У цей час в інтернеті масово поширювали твердження про нібито привілейоване становище українських біженців, а також неправдиві повідомлення про швидке отримання ними польського громадянства.

Аналітики організації «Demagog» пояснюють, що маніпуляція про громадянство полягала в замовчуванні важливої деталі: трирічний термін, згадуваний в дописах, стосується періоду після отримання дозволу на постійне проживання, а не приїзду до країни. Отже, насправді стандартний шлях до здобуття польського громадянства зазвичай триває від 7 до 10 років.

Наступні хвилі антиукраїнської пропаганди були зафіксовані після концерту білоруського репера Макса Коржа на Національному стадіоні у Варшаві. Під час заходу в публіці з'явився червоно-чорний прапор ОУН-УПА, що викликало хвилю емоційних реакцій, закликів до покарань і депортацій. Цю ситуацію активно використовували антиукраїнські акаунти.

У вересні, після порушення польського повітряного простору кількома російськими дронами, з'явилася чергова хвиля дезінформації. В інтернеті почали звинувачувати українців або поширювати версії про нібито змову НАТО, мета якої втягнути Польщу у війну. Подібні наративи з'явилися й у листопаді після диверсії на залізничній лінії «Варшава – Люблін», незважаючи на те, що слідство вказало на зв'язки виконавців із російською розвідкою.

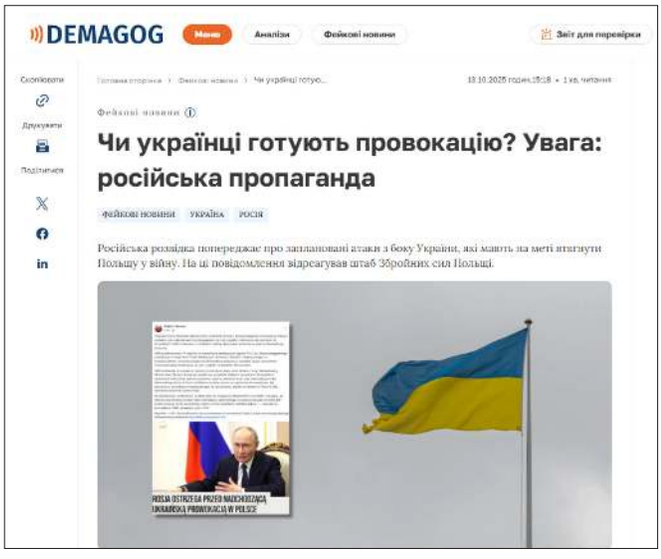

Використання штучного інтелекту

У звіті детально описано методи й теми, які використовують в антиукраїнській пропаганді. Серед них – заперечення російських воєнних злочинів, спроби поставити під сумнів події в Бучі чи бомбардування лікарні в Маріуполі, а також звинувачення України у загибелі мирного населення.

Новим явищем стало активніше використання інструментів штучного інтелекту. Прикладом є популярне відео з нібито українським солдатом, який плаче і розповідає про свої страждання на війні. Як з'ясували аналітики, його було зроблено за допомогою ШІ, а несправжню особистість військового створили, використавши обличчя російського інфлюенсера.

Саботаж, історія та розпалювання ворожнечі

Звіт також показує, що російська пропаганда часто використовує історичні теми. Одним із прикладів стала наруга над пам'ятником жертвам Волинської трагедії в Домоставі, де було намальовано символіку ОУН-УПА. Хоча згодом з'ясувалося, що виконавцем був українець, завербований російськими спецслужбами, цей інцидент використали для розпалювання ворожості до всієї української спільноти.

Подібний підхід застосовували й в інших випадках, наприклад, після диверсій на залізниці або пожеж, зокрема в будівлі на вулиці Маривільській у Варшаві. Попри висновки прокуратури про російський слід, у мережі активно поширювали твердження про «українських терористів».

Суспільні настрої

Автори звіту звертають увагу, що зростання пропаганди призводить до змін в суспільних настроях. За даними CBOS (Центр досліджень суспільної думки – прим. ред.), у вересні 2025 року лише 48% поляків підтримували прийом біженців, а половина опитаних вважала, що допомога Україні є надмірною.

Водночас інші дослідження показують складнішу картину. В опитуванні IBRIS (Інститут ринкових і соціальних досліджень – прим. ред.) для порталу Onet понад половина респондентів зазначила, що громадяни України позитивно впливають на польську економіку. Проте ці оцінки значно відрізняються залежно від політичних поглядів опитаних.

Застереження експертів

«Demagog» підкреслює, що звіт має аналітичний і спостережний характер та не встановлює прямого причинно-наслідкового зв'язку між дезінформацією та змінами суспільних настроїв. Водночас автори попереджають, що масштаби та регулярність антиукраїнської пропаганди чітко показують, наскільки важливим складником сучасних конфліктів є інформаційна війна і як легко вона може впливати на публічні дискусії й відносини між суспільними групами Польщі.

Цей і попередні звіти можна знайти на сайті demagog.org.pl ●

eprasa.pl ae68b2d2fa

Орест ЛОПАТА
Фото надав автор статті

Український андеграунд з Ґданська: зупинка на шляху 70-літньої історії

Згадуючи шлях, пройдений українцями у Польщі за минулі 70 років, треба наголосити, що головні події в житті нашої громади почались (ледве або аж) через 9 років після депортаційної акції «Вісла», коли у 1956 році з'явилося Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ). Воно за свою історію пройшло доволі складний шлях – були на ньому світлі, але також і темні місця.

Наприкінці існування ця організація силою політичних та ідеологічних нашарувань, утворених тодішньою ПНР, опинилася згідно з радянською пропагандою у «часі застою», що, на думку української громади, вимагало негайної докорінної «перебудови».

Детонатором революційних змін на завершальному етапі діяльності УСКТ стали події межі 80-90-х років. Ідеться насамперед про утворення профспілки «Солідарність», що спонукало до зрушень і в українській громаді. Також «Солідарність» стимулювала студентську молодь до своєрідного бунту проти мейнстріму. Таке протистояння надихалося ідеями західноєвропейського андеграунду.

У результаті наша громада (не лише студенти) перейшла на позиції проголошених профспілкою демократичних ідей і перетворилася у 1990 році в Об'єднання українців у Польщі.

Щоб проаналізувати події на зламі 80-х і 90-х років минулого століття, нам сьогодні необхідно переосмислити тодішні «уроки історії», що зможе дати стимул до роздумів про майбутнє української громади в Польщі.

Варто згадати, що у ті часи українська молодь, зокрема у Ґданську, наголосила на проблемі, що УСКТ опинилося у «грязюці маразму», зокрема ішлося про складну подачу українського фольклору.

Лунала пропозиція завдяки зразкам культурного андеграунду подолати цей стан, вийшовши в такий спосіб з «українського гетто» та творячи культурні заходи за європейськими та польськими зразками.

Пропозиції українських студентів перетворилися на нові для громади мистецькі форми: у Ґданську утворився альтернативний студентський театр «Контакт», з'явилося багато концертів, на сцену студентських клубів виходили панк-рокові колективи з Польщі та України, а також гурти інших національних меншин.

У Варшаві світ побачив фензин «Відрижка» (часопис андеграундної молоді), чотирма мовами друкували журнал «Зустрічі».

У контексті тих подій хочемо звернутися до історії театру «Контакт», від часу створення якого минає 40 років. Про нього розповідають активісти українського руху Петро Тима та Богдан Кантор.

Петро Тима,
один із лідерів театру «Контакт»,
колишній голова Об'єднання українців у Польщі:

– Це було наприкінці 80-х після розмови з моїми однокурсниками у Ґданському університеті Ґжеґожем Ноцонєм і Петром Павлище. Придумали ми ідею утворити контркультурний студентський театр «Контакт».

До цього надихнув нас андеграундний гурт «Totart». Це були молоді люди, зачаровані європейською контркультурою та музикою панк-рока, але така ідея була засвоєна для потреб нашої української громади.

Так від зустрічей друзів почались роздуми про майбутній шлях театру «Контакт» та планування наших починів.

Першою подією театру стала організація нестандартного шевченківського вечора. Нестандартність цього заходу полягала у тому, що світлиця ґданської домівки УСКТ була прикрашена фензинами, тобто часописами, виданими андеграундними гуртами молоді.

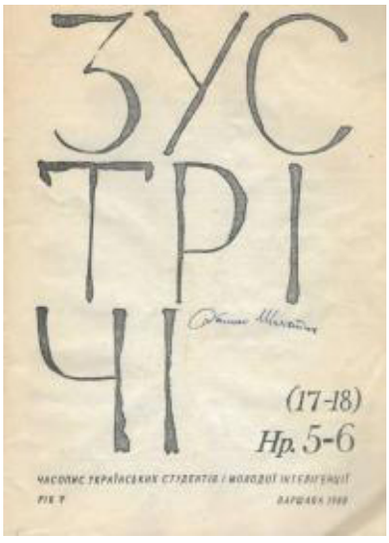

До участі у вечорі ми підібрали відповідних людей. Кожен із них читав твори Кобзаря різними мовами. Мені довелося прочитати поезію білоруською. Декламували ще вірші англійською та французькою. За нашим задумом це мав бути захід, який руйнував традиційне розуміння і подачу поезій Шевченка. Після такого нестандартного шевченківського вечора підходили люди, яким наша ідея припала до серця.

Маючи вдалий перший мистецький виступ, ми брали ще участь у концертах разом з українськими колективами «ВВ», «Брати Гадюкіни», білоруським ансамблем «Бонда». Потім до наших подій приєднались і поль-

eprasa.pl ae68b2d2fa

ські панк-рокові ансамблі «Pancerne Rowery», «Szelest Spadajacych Papierków». Концерти відбувалися в студентських клубах Ґданська та Варшави, а не як раніше зводилися лише до домівок УСКТ.

Необхідно теж згадати Молодіжний ярмарок у Ґданську. Тоді клич театру був такий: «Як отримати американську візу». Це стало нашою відповіддю у формі хепенінгу (імпровізована театралізована вистава – прим. ред.) на посилену еміграцію до США і Канади у 80-х роках, зокрема нашої молоді.

Під час прощі до Риму в роковини хрещення України багато її учасників у Мюнхені покинули автобус та просили в Німеччини статус біженців, щоб потім переїхати до Америки й Канади.

Ми почали цікавитися поезією Василя Стуса та Василя Симоненка, вважали за потрібне ці поезії подавати ширшій публіці, а не лише українській. Важливим стало те, що у польському підпільному самвидаві з'явилися публікації про українських поетів, зокрема героїчну смерть Василя Стуса у таборі комуністичного ГУЛАГу. Черговим заходом була демонстрація фільму про похорон українських дисидентів. Стрічка стала головною темою нашого першого спектаклю, показаного публіці Ґданська та Любліна.

Потім ми організували черговий хепенінг у варшавському студентському клубі «Karuzela». Захід мав клич «Румунія, революція, росія».

Ще була наша участь в альтернативному концерті «Українські ночі», що супроводжував Фестиваль української культури в Сопоті. Фестиваль 2 липня 1989 року став переломною подією в 70-літній історії громади.

Тоді на сцену сопотської Лісової опери на заклик публіки вийшли почесні гості фестивалю: депутат Сейму за списками «Солідарності» Володимир Мокрий та український дисидент, в'язень комуністичних катівень Михайло Горинь.

Вперше у глядачів на одязі з'явилися заборонені на той час синьо-жовті стрічки.

В ґданському студентському клубі «Kwadratowa» на сцені виступали панк-рокові колективи – український «Оселедець» та відомий польський ансамбль «KSU».

Згадаю ще про наш хепенінг «Місто Київ», ідея якого з'явилася після особистих виїздів до столиці України. Музичне оформлення цього заходу здійснили польські

музиканти, зокрема учасники авангардного колективу «Pancerne Rowery».

Перед початком концерту за нашої участі в ґданському студентському клубі «ŻAK» з будинку босоніж, у супроводі звуків кобзи, в народному костюмі, до польської публіки виходив бандурист Василь Жданкін. Ми в час концерту придумали хепенінг, який звертався до подій на Волині 40-х років.

Слід згадати й про те, що державна цензура менше заважала нам та менш прискіпливо цікавилась культурними заходами, які проводила своїми силами Загальнопольська рада студентів національних меншин. Завдяки таким сприятливим обставинам українська студентська молодь із великих академічних центрів почала представляти широкому колу глядачів, зокрема польському, свою культуру. Українська культура, заборонена тоді в СРСР, стала цікавою для ширшої групи поляків.

Богдан Кантор,
учасник театру «Контакт»:

– З великою приємністю згадую 80-ті роки. Потрапив я тоді як студент до Ґданська. Приїхав із Ґурова-Ілавецького. Перебування у Ґданську було для мене мовби стрибком у глибоку воду. Тоді мав нагоду брати участь у діяльності не звичайного, а альтернативного театру «Контакт». Підготовки вистав, репетиції – з цього складалося моє тогочасне життя. Ми їздили із виставами до різних міст.

Довкола театру зібрався гурт дуже файних людей, перебування з ними було для мене великим і добрим переживанням. Емоційно ми зустріли поезії Василя Стуса, подивляли його героїчну смерть. Театральні вистави творили спонтанно, і їхню кінцеву форму вигадував «на ходу» Петро Павлище. Ми додавали від себе різноманітні пропозиції.

До ідей театру «Контакт» частина ґданщан, особливо похилого віку, ставилась із недовірою, навіть підозрою.

Пізніше, коли більший гурт людей почав приходити на наші вистави, змінювалося розуміння цієї справи та ставлення до цих заходів.

Я сьогодні не бачу альтернативи для таких культурних подій, які у 80-ті роки пропонував студентський театр «Контакт». ●

eprasa.pl ae68b2d2fa

Леся САМЧИНСЬКА
Фото з сайту esu.com.ua

Коли мужність має жіноче обличчя

В історії українського дисидентства є постаті, чия роль полягає не в гучних маніфестах, а в тихій, послідовній стійкості. Ніна Строката-Караванська належить саме до таких людей. Лікарка за фахом, дружина політв'язня й активна громадська діячка, вона пройшла шлях морального спротиву, не зрікаючись ані себе, ані своїх принципів.

Науковий старт

Ніна Строката народилася 31 січня 1926 року в Одесі в українській родині інтелігентів. Її дитинство та юність припали на складні воєнні роки. Але ж поруч було море і сонячні пляжі. Як було 15-річній дівчині не закохатися? Її обранцем став трохи старший за неї одеський красень Олег Легкий. Їхні душі були як дві краплини води – обоє україномовні та виховані в інтелігентських родинах, вони не просто ділилися роздумами про майбутнє України, а й згодом стали активними учасниками дисидентського руху. Натхненні гуманізмом, вони разом вибрали лікарський фах – навчалися в Одеському медичному інституті. В 1941 році молода пара побралася, але шлюб був недовгим і за деякий час Ніна та Олег розлучилися.

Ніна Строката-Караванська

В 1947 році Ніна закінчила виш і проявила себе як обдарована молода вчена, пройшовши професійний шлях від санітарки у військовому госпіталі до наукової співробітниці та асистентки кафедри мікробіології Одеського медичного інституту. Дівчина вільно володіла українською, російською, англійською, німецькою, польською та румунською мовами, що дозволяло їй бути в курсі новітніх світових досліджень і підтримувати професійні контакти з колегами з-за кордону. За роки наукової роботи Строката опублікувала близько 23 праць у сфері клінічної мікробіології та імунології.

Колеги вважали її лікаркою витонченої культури, з гострим розумом та бездоганним володінням українською мовою, що на ті часи було рідкістю у зросійщеному науковому середовищі Одеси. Ніна принципово розмовляла українською не лише вдома, а й на кафедрі. Але, незважаючи на перспективну наукову кар'єру, її привабила громадська діяльність і боротьба за права людини, що стало визначальним у її житті.

Альянс двох сердець

Повністю і докорінно змінила траєкторію життя Ніни у 1961 році зустріч з 40-річним дисидентом Святославом Караванським. Святослав на той момент уже відбув 16-річний термін ув'язнення в таборах за участь в українському національному русі. Союз Ніни і Святослава був не просто союзом чоловіка та жінки, а ідеологічних друзів, які мали спільні переконання: захист свободи та прав українців став їхньою спільною справою.

Після одруження молодята взялися до плідної праці: Ніна почала писати дисертацію на ступінь кандидатки медичних наук, а Святослав поновив навчання на філологічному факультеті Одеського державного університету, багато перекладав з англійської і працював над Словником рим української мови. Одночасно включився в опозиційну боротьбу проти русифікації, підпільно поширюючи україномовний самвидав – непідконтрольні радянській владі видання, які були поза цензурою. У 1965 році Святослав кинув виклик самій тоталітарній системі – подав клопотання прокурору УРСР щодо притягнення до кримінальної відповідальності міністра освіти за русифікацію вишів України. Цей крок став точкою неповернення – в листопаді того ж року без суду і слідства Караванського заарештували вдруге. Це відбувалося в рамках репресій 1965-1966 років в Україні, спрямованих на придушення руху шістдесятників.

Ніна повністю розділяла погляди чоловіка. Проте як жінка вона була втіленням «тихої сили» – була стриманою, інколи навіть емоційно холодною й не любила пафосних слів, але її вірність Святославу та спільній справі була абсолютною. Коли заарештували чоловіка, Ніна відмовилася від комфортного життя наукової діячки. Вона почала писати протести до прокуратури, вимагаючи відкритого суду або звільнення чоловіка. Подавала клопотання начальнику табору і навіть до редакції французької комуністичної газети. Та все було марно – Святослава заслали в табори на 8 років.

І тепер Ніна долала тисячі кілометрів, щоб привезти Святославу книги та теплі речі й нишком від наглядачів забрати у нього написані українською мовою твори, аби згодом передати їх на публікацію за кордон.

Що цікаво, після арешту Святослава однією з небагатьох опор для Ніни став її колишній чоловік Олег Легкий. Він допомагав їй збирати факти порушень прав людини, розповсюджувати звернення на підтримку Святослава та підтримувати зв'язок з іншими дисидентами. А ще «діставав» дефіцитні ліки для Караванського.

Цілий рік Ніна Антонівна не полишала надії на звільнення чоловіка з нелюдських умов ув'язнення. У грудні 1966-го, виснажена знущаннями над чоловіком у таборах, вона написала заяву на ім'я Леоніда Брежнєва: «Тому я, дружина Караванського С.І., прошу його розстріляти, щоб припинити багатолітні страждання мого чоловіка та нескінченні конфлікти між Караванським та адміністрацією». Ця фраза стала шокуючим свідченням того, до якого стану радянська влада доводила родини політв'язнів, і водночас показала силу характеру цієї жінки – вона не благала про милість, а заявляла про жорстокість режиму.

Шлях совісті

Після заслання чоловіка Ніна взяла на себе весь тягар його важкої боротьби. Її скромна двокімнатна квартира перетворилася на осередок українського національного життя в Одесі – місце зустрічей людей, небайдужих до долі України. Тут бували Василь Стус, Петро Григоренко, В'ячеслав Чорновіл та інші представники дисидентського руху. Також Ніна підтримувала постійний зв'язок із політичними в'язнями та їхніми родинами, готувала й поширювала листи, звернення та протести, передавала їх разом з інформацією про український рух опору за кордон.

eprasa.pl ae68b2d2fa

Правозахисниця Марія Овдієнко згадує ті часи: «Її всі страшенно боялися, особливо чоловіки. Вона була суворою жінкою, і всі казали, що вона суворих звичаїв... Вона жила дуже аскетично».

Така діяльність не могла залишитися поза увагою радянських спецслужб: з 1967 року Строкату-Караванську регулярно викликали на так звані «профілактичні» бесіди до кабінетів КДБ. Але безрезультатно.

Тим часом постійні спроби Ніни захистити свого чоловіка обернулися для неї особистою розправою з боку системи. Суд виніс ухвалу й скерував її до Одеського медичного інституту з вимогою застосувати до Строкатої заходи громадського впливу – примусового «перевиховання» у дусі радянського патріотизму. Після цього Ніна опинилася під шквалом публічного осуду й цькування: її поведінку демонстративно засуджували в колективі, на засіданнях і в ректораті. Друкували ганебні статті в газетах. Врешті-решт це завершилося її звільненням з інституту. Згодом Ніні відкрито запропонували зректися чоловіка в обмін на повернення до наукової кар'єри та захисту дисертації, на що Строката-Караванська відповіла, що не може торгувати совістю.

У 1971 році, відчуваючи неминучість власного арешту, Ніна здійснила шляхетний вчинок: вона обміняла свою квартиру в Одесі на житло у місті Нальчик на Кавказі, щоб у ньому змогла оселитися родина її найкращого друга Юрія Шухевича, який на той момент щойно вийшов на волю і не мав де жити з дружиною та дітьми. А вже в грудні того ж року Ніну заарештували. Її звинуватили в розповсюдженні самвидава «Український вісник» та зберіганні антирадянської літератури.

Під час слідства вона трималася з винятковою гідністю й доводила безглуздість звинувачень, вказавши суду на суперечність між свободами, проголошеними Конституцією УРСР, і положеннями Кримінального кодексу, наголосивши, що стаття 62 кодексу про «антирадянську агітацію і пропаганду» є неконституційною. Але чи був сенс закликати до гуманізму наскрізь тоталітарну систему, для якої людське життя не вартувало нічого?

У травні 1972 року Ніну Строкату засудили на чотири роки суворого режиму у таборах. Її арешт викликав великий резонанс серед українських дисидентів. 21 грудня 1971 року у Львові за ініціативою В'ячеслава Чорновола було створено Громадський комітет захисту Ніни Строкатої-Караванської. До комітету увійшли такі відомі громадські діячі, як Василь Стус, Ірина Калинець, Леонід Тимчук та інші. Це була перша правозахисна організація в Україні. Але вже за кілька місяців майже всі члени комітету опинилися за ґратами.

Ніну Караванську захищали і закордонні наукові спільноти: 1973 року на щорічних зборах Американського товариства мікробіологів сотні вчених підписали петицію на її захист, а у 1974 році, попри перебування у таборі, вона була офіційно прийнята до лав цього товариства.

Перебуваючи в мордовських таборах, Ніна документувала історії політично ув'язнених жінок та звірства з боку наглядачів. Попри проблеми зі здоров'ям, яке стрімко погіршувалось в жахливих умовах табору, брала участь у голодуваннях, підтримуючи українських дисиденток Ірину Калинець та Надію Світличну. Через важкий стан останні дні свого терміну ув'язнення Строката-Караванська провела в місцевій онкологічній лікарні.

Вигнання

Після звільнення у грудні 1975 року радянська влада заборонила Строкатій-Караванській повертатися на територію України. Ніна вимушено переїхала до міста Тарус на півночі Росії, де за нею безперестанно наглядали радянські органи безпеки. Однак навіть тут, у засланні, попри нагляд КДБ, вона зустрічалася з іншими учасниками руху опору з України. А 9 листопада 1976 року відбулася історична подія: Ніна Строката стала однією із 10 членів-засновників Української Гельсінської групи – організації, що боролася за дотримання прав людини в СРСР. Перш ніж поставити підпис під документом, вона довго його читала, обдумуючи кожне слово. Фактично цей її підпис означав готовність до нового арешту. Ніна Антонівна взяла на себе найважче в діяльності Української Гельсінської групи: збір інформації про катування в'язнів та передачу цих даних через іноземних кореспондентів.

Спливло ще три роки вигнання, коли настав довгоочікуваний день – вересневого ранку 1979 року на порозі таруського помешкання Строкатої постав її звільнений чоловік Святослав. Йому на той момент виповнилося 59, а Ніні – 53. Це було їхнє перше побачення за останні 10 років. Загалом Караванський провів за ґратами більшу половину свого життя – 31 рік.

Клопотання Караванських про повернення в Україну було відхилено. Проте радянська влада дозволила їм скористатися одним з викликів до США, щоб емігрувати. Тож, остерігаючись чергових репресій, 1979 року подружжя відбуло спочатку до Європи, а звідти – до США.

Життя в еміграції

В США Ніна Антонівна продовжила громадську діяльність, працювала з українською діаспорою, виступала проти порушень прав людини в СРСР і докладала зусиль для поширення правдивої інформації про репресії. Стала членкинею закордонного представництва Української Гельсінської групи, активно працювала в Організації захисту прав людини в Україні. Вона написала десятки статей, видала англомовну книжку «Репресії в документах. 1975-1980». А 1980 року побачила світ її фундаментальна праця «Українські жінки в радянських тюрмах».

Після здобуття Україною незалежності подружжя Караванських з безмежною радістю та оптимізмом сприйняли нові зміни, адже до цього вони йшли крізь тюрми, заслання та роки випробувань тривалістю у все життя.

Звісно, умови перебування в таборах не могли не позначитися на здоров'ї Ніни Антонівни. У віці 70 років її стан значно погіршився. 2 серпня 1998 року, лежачи в лікарняному ліжку й тримаючи свого чоловіка за руку, вона відійшла в інший світ.

Жіноча сила

Вона могла обрати інше життя – захистити докторську і будувати кар'єру шанованої лікарки. Могла народити дітей і знайти щастя в материнстві. Могла після еміграції до США забути про Україну і жити спокійним життям. На будь-якому етапі життя Строката-Караванська мала змогу обрати собі інший сценарій. Натомість стала однією з небагатьох українок свого часу, яка боролася з тоталітарним режимом за право говорити правду і захищати близьких. Вона довела, що жіночність теж може бути сильною і незламною.

Її життя – це історія не лише однієї жінки-дисидентки, а історія цілого покоління українців, які не змирилися з радянською системою. На жаль, справедливість запізнилася на ціле життя: офіційне визнання та реабілітація Ніни Антонівни відбулися лише після її смерті. 2006 року президент України Віктор Ющенко посмертно нагородив Строкату-Караванську Орденом «За мужність» I ступеня. ●

eprasa.pl ae68b2d2fa

Борис ЛЕМКІВСКИЙ
Фото надав автор статті

Карпацкы Русине зрадниками Австро-Угорщыны ци єй офірами

Люде негідны ани спомину сут все и всядываль – будут так долго, як долго чловек буде жыти на землі. Сут в каждім народі, та чом не мало бы іх быти и серед нашыма предками. Єднако ниґда не было так поганого народа (и не буде), жебы споминати го так зьлі як автор статті, до котрой посьлідным часом часто ся одкликую. Він думат інакше (слівцьом «інакше» завершыл адже наголовок допису), а історії інакше писати не можна. Так по правді, то твердит, же інакше пишеме єй мы, а його нибы то єст істинна. Минуле все треба описувати чесно и істинно, такым, якым оно было. Лем історія будуча істинным дзеркалом минулого буде вчыти як мирні жыти з рода в рід. Нихто не єст інтернаціоналом (дехто лем за такого ся подає), зато беручый ся за писаня історії має вызбыти ся смотріня на минуле лем очами народа з якого вышол. Народів єст дуже, а історія єдна – як Бог.

Правда все єст єдна и складна, аджи подій східнього фронта І Світовой війны не мож ріжні описувати. Не вільно выбіляти блудів свого народа, підкольоровувати історії на єдну національну нуту, ани очерняти іншых. Того рода «історикы» прібуют омамити чытача выбраныма історичныма фактами (не все правильні добраныма и не все правильныма) и підперают ся выдумамы такых самых як и они «істориків». Пишут о тім, што ся колиси діяло, не пото, жебы минуле вказати як в дзеркалі, а для збудуваня моста до заранішнього світа, твореного на іхню моду. Аджий така «історія» в якысій мірі єст дзеркалом минулого, але кривым.

Історія історії має быти рівна

Все было так (и певні буде), же продавчыкы сут в каждім народі, адже на початку XX столітя были и серед нашыма предками, мешкаючыма в Карпатах. В історії нашых предків за ради місця прожываня зове ся нераз Карпаторусами або Карпаторусинами, яко справжні люде гір, найдовше не годили ся на одходжыня од прадідной назвы (деякы зо старом назвом в серци жыют до днес). Зато Михайло Грушевський (єден з набільших украінскых істориків), пишучы історию Руси Киівской и Галицкой – власно з раціі незавершеного процесу трансформаціі назвы державы – створил десятотомну *Історію* ***України-Руси*** (а джерела до історії Украіны-Руси зобрал аж в 11 томах, печатано іх в роках 1895-1924). Не таіме, же в Галичыні (Пємонті гнешнього Украінства) народило ся немало зрадників и то не лем Австриі-заграбника, а народа, для котрого мали бы быти провідниками и підпором (там, де колиси была Русь, гнеска єст Украіна). Нашы історикы не таят, же серед карпацкыма Русинами не бракувало продавчыків, та нихто з істориків не може николи бесідувати, же вшыткы заперты в Талергофі: *Rusini sami sobie zgotowali swój los*. Ниґда не ставил бым и такых як Ґлуд реторичных зьвідань: *Dlaczego władze austro-węgierskiej monarchii stanowczo rozprawiły się z niewinną ludnością, a jednocześnie obywatelami swego państwa?* ***Czy aby na pewno niewinną?*** Тезу сесу получыл аджи зо старинном приповідком и твердит, же нибы то: *Jak* ***pokazują najnowsze dokumenty owieczki wcale nie były takie niewinne, a wilki takie złe***.

Бесідуючы о найновішых джерельных документах, думат о спогадах австрийскых и мадярскых вояків, котры, на жаль, в час І Світовой війны в Бескыдах воювали не лем з Москалями, а и з мирным населеньом (та о тім юж было на ЛС). Він барз ниско оцінил нашых істориків, твердит, же хоц: *Wiele już napisano na ten temat* (о Талергофі – БЛ), *w szczególności w środowiskach polskich Rusinów (zwanych Łemkami)* (*4 Nie stosuję w artykule nazwy „Łemkowie", albowiem we wszystkich materiałach, archiwalnych pamiętnikach, raportach czy wspomnieniach, z jakich korzystałem,widnieje nazwa Rusin, Rusini, Karpatorusini.*) *zamieszkujących w obecnych granicach Rzeczypospolitej Polskiej i* ***zawsze były to artykuły napisane w tonie wielkiego bólu i poczucia niesłusznej postawy ówczesnych władz austro-węgierskich wobec ludności, zwanej Karpatorusinami lub Rusinami, zamieszkującej obszar głównego pasa Karpat, a w szczególności jego galicyjskiej części.*** *Dlaczego władze austro-węgierskiej monarchii stanowczo rozprawiły się z niewinną ludnością, a jednocześnie obywatelami swego państwa?* ***Czy aby na pewno niewinną?*** Твердит аджи, же: *Wybranie wartościowych źródeł pochodzących ze środowisk lub autorów pochodzenia łemkowskiego jest niezmiernie trudne. Wszystkie artykuły lub fragmenty publikacji dotyczące zagadnienia* ***pisane są jakby na jedną modłę, od jednej sztancy***. *Ponadto dotyczą one i wyłącznie samego Thalerhofu (liczby uwięzionych, zgonów, czasu przybycia i pobytu osadzonych jak również warunków bytowania). Na próżno szukać w materiałach* ***wzmianek z czasów, gdy wojska austriackie wkraczały do wiosek, przebiegu aresztowań*** *czy innych podobnych działań. Biorąc pod uwagę liczbę aresztowanych z ogólnej populacji naprawdę trudno tu mówić o jakimś exodusie, a raczej o przemyślanych, zaplanowanych „chirurgicznych" działaniach władz austriackich wobec podejrzanych rusofili*.

Не знам на якій основі твердит, же більшіст гарештувань мало місце аж товды, кєд австрийскы воякы в осени 1914 р., втікаючы перед Москалями, входили до нашых сел, а пак в маю 1915 р., кєд ворожы войска гнано далеко, далеко на схід. Правда єст така, же більшіст старорусинів (так Русине осаджены в Талергофі сами ся называли – русофілями, москальофілями, ци москвофілями называли іх Полякы и Украінці) профілактичні загарештувано дуже скорше перед вкрочыньом царскых войск до Галичыны. Кєд фронт одкотил ся на схід, в маю 1915 р. не было юж так великых новых фаль гарештувань як в серпни и вересни 1914 р. Психоза страха (выкликуючого гляданя во вшыткым зрады) зачала царювати на долго перед настаньом Першой світовой війны, зачала нарастати од балканьскых воєн (1912-1913). Од історика знаме, же: *Юж кілька років перед настаньом першой сьвітовой війны в Галичыні ишла істинна війна контррозвідок, доводит тому медже іншыма збільшіня процесів о шпьонство. Кєд в 1908 р. в сесій австрийскій провінціі* (адже в Галичыні – БЛ) *мали місце лем штырі такы процесы, то в 1910 – сімнадцет, а в 1913 р. аж 51*. Так, зрештом, было всядываль, а не лем в Галичыні: *Як подає голова поліціі в Стутґарті атмосфера в Німцьох в тых дньох была ничым в домі збожеволілых. Каждий в другій особі віділ русского шпьона або француского, та мал за свою громадян-*

eprasa.pl ae68b2d2fa

ску повинніст побити го аж до кирви и переказати в рукы жандармів. Товды барз подібні было и в Англиі, што Німці зобразували в цікавий спосіб, з гумором:

Барз дуже бесідуют слова, находячы ся під ілюстрацийом: *Німецкы шпьоны в Англиі. – «Посьлідний раз зьвідую ся: Маш зо собом „Zeppelina"?»*

Гарешт старорусинів

Б. Ґлуд барз дуже писал о гладышівскых Русинах, а я гладышовянин о гарештуванях оповім на прикладі жытелів Грабу и околиц. О гарештуванях оповідал буду на прикладі Грабу (за ради джерел), на основі того, што о. Зеновій Флюнт (товдышній парох того села) пише в кроніці, подає барз дуже цінных, джерельных інформаций. Завдякы ньому знаме, же до Грабу, цофаючы ся перед Москалями австро-угорскы войска зашли аж під конец листопада 1914 р., а першы гарештуваня в тім и сусідных селах мали місце юж 3 серпня 1914 р. Запрошено іх до Ясла, де нибы то мали затвердити приналежніст до Православной Церкви, потвердили єй приходом, за што іх загарештувано. Додам, же першых Русинів загарештувано в тых селах не лем на дуже скорше перед вкрочыньом цофаюых ся австро-угорскых войск до них, а аджи на ден скорше перед выповіджыньом през Австрию войны Росиі. Влада войска цофаючого ся перед Росиянами під конец листопада 1914 р. в Грабі загарештувала новых 10 бывшых православных и 3 в Вышоватці. О. Флюнт пишут, же задержано іх за намовом грабского комисаря, командира місцевой жандармериі Соснковского, та же одослано іх не до Талергофа, а на Мадяри.

В маю 1915 р., по одступі Москали, не было юж новых гарештувань, бо православны Грабу и Вышоваткы активні беручы уділ в православных польовых богослужбах (од грудня 1914 до 2 мая 1915 р.) втекли разом з Москалями. З кронікы пароха Устя Руского довідуєме ся, же в тім селі тіж товды никого юж не гарештувано: *По переломі фронту под Горлицями уступило войско, но репресиі воєнны тревали дальше. Особливо докучив людям комендант постерунку жандарм „Polesiuk", якій в каждом вітрив москофіля*. Там тіж гарештуваня мали місце в серпни и вересни, але о тім на ЛС юж было.

Чудує мня тіж и тото, же Б. Ґлуд твердит, же не нашол: *wzmianek z czasów, gdy wojska austriackie wkraczały do wiosek, przebiegu aresztowań czy innych podobnych działań*, хоц статтю, в котрій о тім мова, має в бібльографиі свого допису. В ній бесіда єст не лем о вкрачаню австрийскых и москальскых войск и о гарештуванях, там сут доказы на то, же не мож бесідувати: *o przemyślanych, zaplanowanych „chirurgicznych" działaniach władz austriackich wobec podejrzanych rusofili*.

Террору на мирнім населеню оправдувати не мож

Історик, оправдуючый австрияцкых вояків, сам бесідує о величезным хаосі, та о безумных и ничым неоправданых діянях товдышньой войсковой влады и поліциі. Пише, же: *po ustabilizowaniu się frontu* ***w powiecie gorlickim represje objęły wszystkich cywili, każdej nacji, grupy etnicznej czy narodowości*** (аджи и Русинів- БЛ). *Represje te nie ominęły także ludności polskojęzycznej.* ***Karano za dym z komina*** *– kiedy gotowano strawę dla rodziny,* ***za chodzenie po nocy z latarnią (Szymbark), po wodę do studni*** *(Siary),* ***czy po chrust do sadu czy zagajnika*** *(Sękowa, Siary, Ropica Polska).* ***Wszystko to było traktowane jako dawanie sygnałów Moskalom, za co wyrok był tylko jeden… rozstrzelanie lub powieszenie****. Zgoła inaczej postępowano z rusofilami, którzy najczęściej byli aresztowani*. Не знам чом твердит, же того рода репресиі мали місце лем в польскых селах, в русиньскых прецін было так само (на *Лемківскій Сторінці* о тім юж было). Нашы предкы Москалям помагали головно лем в умах вояків фурт цофаючых ся перед ворогом. Од грудня 1914 р. аж до 2 мая 1915 р. ліния фронта менш більше стояла в місци, можна повісти, же на гнешній воєвідскій дорозі нр 997, поєднуючій Тарнів з Горлицями и Бардийовом. Кєд будете іхати ньом до Ждыні на Лемківску Ватру, знайте, же од грудня 1914 аж до мая 1915 р. по правій стороні сесой дорогы на горах окопаны были войска австро-мадярскы, а по лівій москальскы.

Жытя єдином штанцом історіі Талергофа

О Талергофі не мож писати інакше (так як и о Осьвєнцімі и Майданку), тото, што там ся діяло, єст єдином вышше згаданом штанцом. Історик все мусит описувати минуле, такым якє оно было, штанцом для історика все має быти товдышня дійсніст, ниґда гнешніст ци будучніст. Не вільно гнешньой міркы прикладати до минулого. Не знам чом Ґлуд мал за зле, же Лемкы, пишучы о Талергофі, поклику́ют ся на джерела створены головно през старорусинів, аджи покривдженых. Не знам чом пишучий історию лем на підставі того, што бесідує сторона міцнішша (люде будущы при владі, та іншым народам творящы ад на землі) має быти блишша правды? Дякувати Богу, сут історикы, котры доціняют вартіст джерел, створеных старорусинами. Єден з них пише: *Ze względu na to, że zeszyty „Almanachu Talerhofskiego" są dzisiaj rzadkością bibliograficzną, a materiał w nich zawarty przedstawia dużą wagę dla historii Galicji w dobie pierwszej wojny światowej,* ***warto zwrócić na tę publikację uwagę i polskich historyków*** *blisko zainteresowanych tą problematyką*. Думам, же чудне было бы чытати історию гітлерівского концтабору в Осьвєнцімі ци Майданку, написану не на підставі споминів вязнів, а лем на основі того, што бесідуют о них іхні каты, засновникы и стражникы обозового аду.

Боґуслав Ґлуд мече гіпотезу и не доводит, же справді старорускы джерела нич не вартают. Парафразуючы стару пословицю: *Roma locuta, causa finita,* выходит з заложыня, же: *Історик промовил, справа заперта*. Зове ся найліпше поінформуваным істориком, но бо лем він дотер до істинных, історичных джерел и хыбаль хоче нима нас прицьвячыти. Лемківскым історикам здає ся высылати шыроко відому фразу великого Юльюша Цезара – післану до римского сенату: *Пришол єм, віділ єм, переміг єм* (*Veni, vidi, vici*). Дотер до джерел незнаных Русинам-Лемкам, котры нибы то доказуют, же конфабулюєме о кривдах несправедливо отриманых од мадярскых и австрияцкых вояків. Та о тім, же нич а нич не конфабулюєме, на *Лемківскій Сторінці* тіж юж было.

eprasa.pl ae68b2d2fa

РЕЦЕНЗІЇ

«Дві сестри» (2024) – режисер, сценарист Лукаш Карвовський, оператор: Ромуальд Лєвандовський. Жанр: драма, роуд-муві, актори: Кароліна Жепа, Діана Замойська, Ірма Вітовська, Марина Кошкіна, Олександр Рудинський, Шимон Кусьмідер та ін. Монтаж: Філіп Ковчин, Кароліна Надольна. Країна: Польща, Україна, 92'.

Нагороди та фестивалі: у 2024 році стрічка увійшла до програми FEST – Pitching Forum (Португалія), де отримала дві нагороди. Прем'єра фільму відбулася під час відкриття 53-го Київського міжнародного кінофестивалю «Молодість».

Леся КОРОСТАТЕВИЧ

Дорога єднання

Драма «Дві сестри» польського режисера Лукаша Карвовського показує історію двох дівчат, які подорожують через охоплену війною Україну, щоб забрати пораненого батька з передової.

В основі сюжету розповідь про зведених сестер – Ясьміну (Кароліна Жепа) та Малґожату (Діана Замойська), які багато років перебувають у конфлікті через сімейні негаразди. Про старшу сестру батько піклувався більше, тож молодша почувала себе покинутою. Це зробило їхнє спілкування складним, тому впродовж багатьох років, проживаючи в одному місті, вони спілкувалися рідко.

Несподівано їхні стосунки змінюються, коли терміново потрібно вирушити до України. Під час подорожі героїні по-іншому починають сприймати одна одну. Ця мандрівка дала можливість не лише допомогти з евакуацією батька, а й шанс – пройти через старі образи.

Подорож країною виявляється складною не лише фізично, а й психологічно. Чим більше дівчата бачать нещастя, тим по-іншому сприймають свої старі переживання. Конфлікти та невисловлені претензії поступово починають відступати.

Міста, які сестри зустрічають на своєму шляху, передають також стан в якому перебувають дівчата – покинуті та обпалені. Київ, Чернігів, Буча – вже не просто локації. Це місця, де кожна зруйнована будівля, дитячий майданчик – наче нагадування, що вже не буде як раніше. Героїні фільму це відчувають – їхнє життя змінилося назавжди. На фоні подорожі в Україну глядач дізнається все більше про історію сестер та те, що їх розділило.

Самі ж персонажі на перший погляд суперечливі та непередбачувані. Ясьміна здається спочатку тверда і непорушна, але з кожним кроком відкривається багато травм. Малґожата, яка також пройшла через свій біль, ранній аборт, звикла, що мусить дбати про себе сама. В певний момент героїні міняються місцями. Ґося наче отримує новий подих та у вирішальний момент допомагає сестрі.

Поведінка героїнь наче різкий контраст до суворої реальності війни. Навіть саме хаотичне планування подорожі в Україну це підкреслює. Дівчата впевнено їдуть туди, де ще недавно було безпечно, а сьогодні падає снаряд. Вони не зважають на поради місцевих не їхати і все одно вирушають на передову. Можна помітити, що їхні кроки більше інстинктивні, ніж продумані. І що героїні рухаються скоріше від невпевненості, бо стояти без руху для них страшніше. Тому вони просто роблять те, що виходить.

До їхнього безладу вривається Сашко – місцевий хлопець, який з'являється так, ніби його винесло вибуховою хвилею. Він поводиться, ніби в нього немає часу на сумніви. Хлопець – дика суміш: трохи дурнуватий і божевільний, але щирий. Саша – це хаос, і тому так добре пасує до сестринської історії. Його персонаж ніби нагадує: так, все валиться, але люди все одно знаходять сили, щоб діяти, щось робити. Інколи він злить, інколи викликає сміх, на нього кричать «сядь і замовкни», та він все одно робить своє. Та поки інші думають, Саша вже біжить і допомагає. Коли сестри сперечаються, він зривається й тягне їх далі. Його роль – маленька, проте він наче підсвічує те, що відбувається з Ясьміною і Малґожатою: їхній страх, невпевненість, невміння жити в цьому новому світі. Він з'являється в їхньому житті, щоб показати, що життя триває, навіть коли навколо темно.

У стрічці разом з болем показано також доброзичливість. Це перші місяці війни в Україні, тому українці, чуючи, що дівчата з Польщі намагаються їм допомогти, дають безкоштовно їжу, житло. Це додає теплоти.

«Дві сестри» – історія про те, як війна змусила людей стикатися з найгіршим, і парадоксально – саме в цьому зіткненні з'явилася можливість для нових початків. Цей фільм – спроба показати історію про родинну напругу, непорозуміння та зближення на фоні найбільшого нещастя. Кіно показує важливі теми: як люди реагують на кризу, що робить війна з їхніми стосунками і як закордонний глядач бачить українську реальність.

Хоча деякі оглядачі вважають, що стрічка не розкриває війну достатньо глибоко. Наче вона подана радше як фон, а не як повноцінна частина історії. Деякі сцени здаються спрощеними, через що Україна виглядає не зовсім реально, а скоріше як набір образів, які швидко змінюються. Створюється враження, що герої рухаються через умовну картинку, яка не завжди відповідає тому, що відбувається в житті. Тому фільм справляє змішане враження. З одного боку – важливі теми, справжні локації, бажання говорити про Україну. З іншого – простота подачі, нерівне виконання та відчуття, що потенціал був значно більшим.

Попри це, фільм все ж має цінність. Він передає відчуття хаосу перших місяців війни, який складно зрозуміти без особистого досвіду. Стрічка нагадує, що війна змінює навіть тих, хто не є її учасниками, і руйнує звичні уявлення про те, як мають виглядати подорожі, плани чи «правильні рішення». Можливо, в цьому і є сенс стрічки – не в глибоких відкриттях, а в спробі показати розгубленість, випадковість і абсурдність та недосконалість рішень, які люди приймають у кризових ситуаціях.

Фільм також підкреслює, що будь-які складні події оголюють слабкі сторони людей, а не роблять їх кращими автоматично. І якщо між персонажами щось змінюється, то тільки тому, що вони опинилися в ситуаціях, де більше не можуть сховатися за буденністю. Це не про глибоке примирення чи глибокі висновки, а про те, як інколи старі конфлікти просто перестають бути такими важливими на тлі справжніх катастроф. ●

eprasa.pl ae68b2d2fa

Передплата «Нашого слова» на 2026 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**145,00** зл	**290,00** зл	**580,00** зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**155,00** зл	**310,00** зл	**620,00** зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
550,00 зл	**1100,00** зл
130,00 євро	**260,00** євро

КАНАДА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
580,00 зл	**1160,00** зл
200,00 дол КАНАД.	**400,00** дол КАНАД.

США

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
580,00 зл	**1160,00** зл
140,00 дол США	**280,00** дол США

Сповіщаємо, що 31 грудня 2025 року на 91-му році життя відійшов на Вічну Ватру

Петро Содоль

Пластун, член куреня Лісових Чортів

Народжений на Тернопільщині, виростав в США, майор Армії США, ветеран в'єтнамської війни, нагороджений багатьма військовими відзнаками. Визначний український патріот. Історик, дослідник, редактор Літопису УПА і багатьох книжок, присвячених українському визвольному рухові. Творец Лісової Школи, довголітній член Головної Пластової Булави, лідер та ментор багатьох поколінь пластунів. Жива легенда Пласту! Активно включався у відродження Пласту у Польщі та Україні. Нам припала честь з ним працювати, коли відроджувався Пласт у Польщі.
Друже Петре, дякуємо Тобі за це! «Ніч вже йде за верхи.... тихо спи, без тривог, тут є Бог».
І по тому боці будь вірний Україні, бо Пластун – це навічно, особливо в цей лютий час!
СКОБ, Друже Петре! Вічна Тобі пам'ять!

пл. сеньор Мирослав Скірка, пл. сеньор Петро Тима

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10 / +48 661-420-649, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 1400 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl ae68b2d2fa

Маланка Маскарад

Malanka w maskach

24/01/2026 Народний дім в Перемишлі

Чудова музика, карнавальні коктейлі, конкурс на найоригінальнішу маску і повний емоції аукціон на закупівлю тактичної медицини для захисників і захисниць України.

Замовлення місць за номером 730 188 648 або QR

Ціни квитків:

До 31 грудня 2025

звичайні: 250 зл

студентські: 200 зл

Від 1 січня 2026

звичайні: 300 зл

студентські: 250 зл

Кількість місць обмежена

Запрошуємо до Перемишля!

eprasa.pl ae68b2d2fa